

βιβλιοκρισία εκδόσεων του ΕΚΚΕ και των συνεργατών του

Κοινωνιολογικά, υπό Δημ. Γρ. Τσάκωνα, (Εισαγωγικά μαθήματα κοινωνιολογίας-άνθολογία κοινωνιολογικών κειμένων).

Δύο νέα έργα του Καθηγητή της Κοινωνιολογίας στην Πάντειο 'Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών 'Επιστημών κ. Δημ. Γρ. Τσάκωνα, όπως και η επανέκδοση παλαιότερων του συγγραμμάτων, μας δίνουν την ευκαιρία να αναεσθούμε στο σημαντικό έργο ενός πανεπιστημιακού διδασκάλου και επιστήμονα, ο οποίος δημιούργησε σχολή νέων κοινωνιολόγων στη χώρα μας και έδωσε στην ελληνική Κοινωνιολογία (την τόσο απαραίτητη για την εθνική αυτογνωσία του λαού μας, αλλά και τη σωστή εκτίμηση των συγχρόνων του φαινομένων) καθαρά επιστημονικό χαρακτήρα, απομακρυνόντας την από κάθε εξοπιστημονικό κριτήριο, μη τό άποθε την είχαν πριν συνδέσει. Βέβαια, τοίτο δεν υπήρξε γνώρισμα της δικής μας κοινωνιολογίας μόνο. Όπως χαρακτηριστικά γράφει στο θεματικό έργο του «Εισαγωγή εις την Κοινωνιολογίαν» (β' εκδ. 1971) ο καθηγητής Τσάκωνας: «Η κοινωνιολογία εγεννήθη κατά τον 18ον αιώνα ως ίδια ανεξάρτητος επιστήμη υπό την επίδραση παραγόντων εξοπιστημονικών, τούτέστιν ως όπλον και όργανον άγώνος και ως μέσον αντιπολιτευσεως κατά της στατιστικής φεουδαρχίας. Ο υπό την σημαίαν τών άστικόν επαναστάσεων άγωνισθείς πολίτης, επιζητών την ανατροπήν του άπολυταρχικού κράτους, συνέλαβε την ιδέαν της κοινωνίας, ως έννοιαν ριζικός αντίθετον προς την έννοιαν της πολιτείας... Η παρακμή του κράτους ώδήγησε κατ' ανάγκην εις την άνάπτυξιν της κοινωνίας.»

“Αν θέλαμε να κατατάξουμε τό έργο του Καθηγητή Τσάκωνα διά μπορούσαμε τό χωρίσουμε σε δύο κατηγορίες, στο θεωρητικό και στο έρευνητικό. Στην πρώτη κατηγορία άνήκει τό έργο που ήδη αναφέραμε «Εισαγωγή εις την Κοινωνιολογίαν», ή «Άνθολογία Κοινωνιολογικών κειμένων», που μόλις αναφερόμαστε και άλλα μελετήματα. Στη δεύτερη, όπου και έγκαιτα κατ' έξοχην ή προσφορά του στην κοινωνιολογία του τόπου μας, ή «Κοινωνιολογία του Νεοελληνικού Πνεύματος» (1968), τό «Προβλήματα

Έλληνικότητος» (Κοινωνιολογία και Φιλοσοφία του Νέου Έλληνισμού) 1970, «Εισαγωγή εις τόν Νέον Έλληνισμόν» (Κοινωνιολογία της πολιτικής και πνευματικής ζωής) 1971, «Εισαγωγικά Μαθήματα Κοινωνιολογίας» (Νεοελληνικός Πολιτισμός και Βιομηχανική Κοινωνία) 1972 κ. ά. Στην κατηγορία αυτή άνήκει και τό προσηπτικό έκτενο βιβλίο του Καθηγητή Τσάκωνα «Δοκίμια Έπαναστάσεως» (Άπό τό Γουδί στό Παρόν), που κυκλοφόρησε τό 1961. Τό βιβλίο αυτό έδωσε τό μέτρο της διορατικότητας και της ρεαλιστικής άντιμετωπίσεως τών πραγμάτων από τόν συγγραφέα. Έγραφε τότε:

«Άνήκο σ' έκείνους που πιστεύουν, ότι δολόκληρη ή πνευματική και πολιτική ζωή του Έθνους είναι ένα άσυζώρητο λάθος. Κι ελπίζω σθενηρίας μέσα σε νόμιμα πλαίσια δέν υπάρχει. Η δίχως φραγμό έλευθερία μας είναι ζυγός δουλειας που διακυλίνει μόνο της άνευθυνότητος μας την συνέχεια.»

Και παρακάτω:

«Η γενεά του 1940-49 άναπτυγμένη σε περιβάλλον άγνού πατριωτισμού, που την ένέπνεε ένας τιμός άγώνας με τίμια μέσα, την ώρα τούτη, πενήνια άκριβώς χρόνια μετά την έκρηξη του Γουδί, πιέζεται υπό δόληγη ή στην επανάσταση. Όσοι δέν σκοτώθηκαν στην Άντίσταση και στόν Γράμμο, οι ζωντανοί, σκληρότεροι κι άπ' τό σίδηρο όφείλουν να έπαληθεύσουν τό κοινωνικό μήνυμα της Γενεάς μας, τώρα που ο Στρατός διατηρεί άκράμια την νεανικότητα του και ή διανόηση όλων και περισσότερο γίνεται Σπαρτιατική.»

Αν επιχειρούσαμε τώρα να χαρακτηρίσουμε την κοινωνιολογική έργασία του Καθηγητή Τσάκωνα, θα είχαμε να επισημώσουμε τρία βασικά γνωρίσματα: την στοχαστική διείσδυση στη βαθύτερη οδία τών φαινομένων και πραγμάτων, την άπουσία κάθε προκαταλήψεως και τό πνεύμα αντικειμενικότητας και την τόλμη να θέτι τον δάκτυλο εις τόν τύπον τών ήλων της πνευματικής μας κακοδαμονίας και του πολιτικού μας υποστισμού. Όλεγοντες τώρα να προσδιορίσουμε την θεωρητική γραμμή στην όποια με πάθος ήπτεθεί ο κοινωνιολόγος, θα την ονομάζαμε γραμμή ελληνικότητας. Πρώτος ο Τσάκωνας επιχείρησε

κοινωνιολογία του Νέου Έλληνισμού, έφθασε ως τις ρίζες και παρακολούθησε τόν Έλληνισμόν στην επόδουη πορεία που άκολούθησε μετά την Άλωση για να φθάσει στό θλιβερά γεγονότα της τόσο πρόσφατης Ιστορίας μας, εισηγημαίνοντας τά αίτια και έντοπίζοντας τις πληγές. Στο τελευταίο έργο του «Εισαγωγικά Μαθήματα Κοινωνιολογίας» έχομε τη συμπίκνωση τών άναλήθησεων και τών μελετών του Καθηγητή Τσάκωνα πάνω στό νεοελληνικό πολιτισμό και τη βιομηχανική κοινωνία.

Τό έργο αυτό άπευθύνεται κυρίως στους νέους και μάλιστα στους νέους έκείνους, που «άναζητούν ειλικρινέστερους προσανατολισμούς» στη σημερινή κοινωνική πραγματικότητα. «Οι σημερινοί νέοι», γράφει ο Καθηγητής Τσάκωνας, «έχουν ήθικές προθέσεις, έφ' όσον ή σύγχρονος μεταπολεμική πνευματική ήγεςία δέν ήτο εις θέσιν να χαράξει πνευματικούς προσανατολισμούς που να έμπνούν την νεότητα. Δέν πρέπει να πταούν οι νέοι διότι εξεγειρονται κατ' αυτής και ίδιος κατά της μορφής της σημερινής κοινωνίας καθ' όσον εκπροσωπεί τό πνευματικό και κοινωνικό κατεστημένο. Η έξεγερσις τών νέων, λοιπόν, έχει σωστή άφετηρία. Δυστυχώς όμως οι νέοι εξεγειρονται μόν έναντιον της κοινωνίας, χωρίς ήθική και πνευματική γραμμή, αλλά και ή έξεγερσις τών ίδιων δέν έχει σαφή ήγησην, διότι οι ίδιοι είναι θέματα μιάς καταστάσεως έναντιον της όποίας εξεγειρονται.»

Άς ακούσουμε, λοιπόν, τό μήνυμα που φέρνει ο Καθηγητής Τσάκωνας, ένα μήνυμα γεμάτο ελληνική λεβεντία, εθνική αξιοπρέπεια, αλλά και ρεαλιστική βάση: «Δέν υπάρχει θέμα πολιτοποίησης τών Έλλήνων. Άλλ' υπάρχει θέμα έλληνοποίησης τών. Έάν οι άλλοι πάσχουν από έκσυχρονισμόν, ήμεεις πάσχετε διότι δέν έπιστρέψαμεν εις την παράδοσιν. Και αυτή ή παράδοσις, ή κοινωνική παράδοσις του Έλληνισμού, την τεχνικήν έλευθερίαν της πυρνητικής εποχής την έχει σιριστά προσφομοποιεί κάτω από την τερστιαία ήθικην δυνάμιν του έθνους αυτού, τό όποιον, πολλούς αιώνας πριν από την γέννησιν της μηχανής, έξησε κάτω από δικαιοτέρας μορφές κοινωνικής ζωής. Σήμερον ή τεχνική εξέλιξις «άπειλε» έλευθερίαν διά τους πολλούς. Η άπειλή στρέφεται κατά του ίδιού του, του άνευθύνου ίδιού του συγχής λογοκρατίας, όστις στειρείται οισόσηπτε οσειδωδών συνδέσεως προς τό κοινωνικό σύνολον. Δι' ήμάς, οι όποιοι ως παράδοσιν έβίωσαμεν επέκεινα του συμφέροντος, δέν όφριεται άπειλή, αλλά μόνον δικαιοσις. Τούτο λοιπόν τό άταξικό και κοινοβιακό μήνυμα άδελφοποιίας κοιμεί ο Νεοελληνικός πολιτισμός εις τόν αιώνα της Άτομικής ένεργείας και μάλιστα εις μίαν στιγμήν όπου ή Εύρωπή όμοιάζει τρωθείσα εκ του ίδιου της πολιτισμού, όστις άντι

ἀδελφοποιίας ἀπέδωσε λογοκρατίαν, ἐνθὲ εἰς τὴν θέσιν τῆς χριστιανικῆς ἀδελφοσύνης ὕψωσε μὲ πείσμα, μέχρι χθὲς ἀκόμη τὰ τεῖχη τοῦ Σχίσματος».

Δὲν κηρύσσει οὐτοσίαις ὁ Καθηγητὴς Τσάκωνα. Τὴν ἀλήθειαν ἐπιστημονικῶς ἀνοίγοντάς μας τὸν δρόμο πρὸς τὴν ὀρθήν καθέθυνση. Εἶναι μιὰ ὑπεύθυνη πατριωτικὴ φωνὴ αὐτὴ. Μιὰ φωνὴ ποὺ θὰ ἤχησιν εὐφρόσυνον σ' ἐκείνους ποὺ πέρα ἀπὸ κάθε παράταξιν ἡ σκοπιμότητα ἐνδιαφέρονται καὶ μοχθοῦν γιὰ τὴν ἐθνικὴ μας πρόοδο.

Ἡ «Ἀνθολογία Κοινωνιολογικῶν Κειμένων», ἔργο ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ ἐπιχειρεῖται στὸν τόπο μας, ἐρχεται νὰ συμπληρώσῃ ἕνα προηγουμένον ἔργο τοῦ Καθηγητῆ Τσάκωνα, τὴν «Ἐισαγωγή εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν». Ἐκεῖ μὲ γνώσιν καὶ σαφήνειαν ἀνέλυσε τίς κυριότερες κοινωνιολογικὰς θεωρίας. Ἐδῶ παραθέτει μεταφρασμένα τὰ πρὸ χαρακτηριστικὰ κείμενα τῶν ἀντιπροσώπων τους, ὅστε ὁ σπουδαστὴς τῆς Κοινωνιολογίας νὰ μπορῆσθαι νὰ ἔχῃ ἀμση ἐπαφή μὲ τὴ σκέψιν τους. Παράλληλως ἔχομε στὸν κομμοτυπωμένον αὐτὸ τόμο τὸ ἀπάνθισμα τῆς κοινωνιολογικῆς σκέψεως σὲ διεθνῆ κλίμακα, ποὺ παρέχει μιὰ πανοραμικὴ εἰκόνα τῆς ἐξελιζομένης καὶ διαφοροποιουμένης τους. Τὸ ἔργο συμπληρώνεται μὲ πικνὰ γραμματολογικὰ σχόλια γιὰ τοὺς ἀνθολογούμενους.

Τὰ κοινωνιολογικὰ ἔργα τοῦ Καθηγητῆ Τσάκωνα, τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ὅποια ἔχουν διδακτικὸ προορισμὸ, ἀποτελοῦν σημαντικὴν συμβολὴν στὴν κοινωνιολογικὴ διερεύνησιν τοῦ νεοελληνικοῦ πνευματικοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου καὶ γενικὰ τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ.

I. M. ΚΑΤΖΗΦΩΤΗΣ

Νέα Πολιτεία, 25.6.1972

Ἡ γεωγραφία: Μιλάνο καὶ Ἀθῆνα,
ὡπὸ Maurice Le Lannou

Ἡ σημειωθεῖσα κατὰ τὴν ἐποχὴν μας ἀπότομος ἐξάπλωσις τῶν πόλεων, θετεῖ ὑπὸ ἀμφισβήτησιν τὴν ἀξίαν κληροδοτημάτων τινῶν τῆς ἱστορίας καὶ πηγῶν ἐμπνεύσεως ἐκ τῆς γεωγραφίας. Εἰς τὰς Ἀθῆνας, λέγει ὁ Guy Burgel, τὸ λαμπρὸν μνημεῖον «ὄδν καταλαμβάνει πλέον πολὺ περισσότερον χῶρον ἐκείνου, τὸν ὅποιον κατελάμβανεν ὁ σκηνικὸς διάκοσμος εἰς τὴν ἀρχαίαν τραγωδίαν». Ἄλλω, ἡ τοπογραφία τῶν Ἀθῶνδν ἔχει τοὐλάχιστον ἰκανὴν σφαιρικότητα. Ἐνῶ εἰς τὸ Μιλάνο, ὅπου τὸ τοπίον στερεῖται λαμπρότητος, τὸ παρελθὸν λαμβάνεται ὑπεύθυν ἐπὶ ὀλιγοτέρον, καὶ ὁ Etienne Dalmasso δύναται δικαίως νὰ προσάψῃ κατὰ τὸν καιρικὸν τὸ Μιλάνο τὴν μομφὴν «ὅτι ἔχουν λησμονηθεῖ ὅτι δὲν εἶναι λιτρεπόμενα παροράται ἡ ἱστορία μίξις πόλεως».

Ἡ πληθυσμιακὴ ἐκρηξίς, ἡ ἀχαλίνωτος ἐξάπλωσις τῶν πάσης φύσεως οἰκοδομημάτων, καὶ ἡ δημιουργία ἐσμοῦ προαστίων, ἐκκλιναν τὴν δύναμιν ἀντίστασης τῶν ἄστεως, τὸ ὅποιον δὲν διατηρεῖ πλέον τὴν προσωπικὴν ἐκείνῃν ὑπόστασιν, τὴν ὅποιαν ἄλλοτε τόσοσιν ζηλοτύπος διεφύλασεν. Ὁ σύγχρονος χαρτογράφος εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ μὴ βασίζεται κλύον ἐπὶ τῶν δεδομένων τοῦ τοπίου κριτικῶς, ἀλλ' ἐπὶ τῶν μετακινήσεων τῶν ἀνθρώπων, ὡς καταστιχογραφοῦνται αὐταὶ ὑπὸ τῆς στατιστικῆς, προκειμένου νὰ ὑποτυπώσῃ τὰ ὅρια ἐκείνου τοῦ ὑπερσυνόλου, τὸ ὅποιον δὲν εἶναι πλέον συγκρότημα, οὔτε σύμπλεγμα πολεοδομικῶν συγκροτημάτων, ἀλλὰ μιὰ «ἀστὴν περιφέρειαν» ἢ μιὰ «ἀόλις-περιφέρειαν» (αἱ δύο τελευταῖαι αὐταὶ ὀνομασίαι ὀφείλουται εἰς τὸν E. Dalmasso), τῆς ὁποίας ἡ ὑπαρξίς βεβαιούται μάλλον ἀπὸ ἀήλτους οικονομικοὺς καὶ κοινωνιολογικοὺς παράγοντας, παρὰ ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα μίξις ἐκδήλωσιν γεωγραφικῆς φυσιογνωμίας.

Ὅσων καὶ ἂν διαφέρουν μετὰ τῶν ἡ μητροπόλεως τῆς Λομβαρδίας καὶ ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος, ἂν ὄχι τόσοσιν ὡς πρὸς τὸ μέγεθος τῶν, ἀλλὰ τοὐλάχιστον ὡς πρὸς τὴν ἀνίσότητά τῆς οἰκονομικῆς τῶν σημασίας, δὲν παύουν παρὰ ταῦτα νὰ ἔχουν τὸ κοινὸν γνώρισμα ὅτι καὶ αἱ δύο ἀνήκουν εἰς τὸ εἶδος τῶν μεγάλων ἐξομοιωτικῶν δυνάμεων τῆς ἀνθρωπότητος. Πρόκειται περὶ τῆς γενικῆς περιπτώσεως ὅλων ἐκείνων τῶν σημαντικῶν ἀπὸ ἄποψεως ἐπεκτάσεως πόλεων, αἱ ὅποια προσελκύουν καὶ συγκεντρώνουν τοὺς ἀνθρώπους ὑπὸ τὸν κοινὸν πόθον τῆς ἀνοδικῆς βελτιώσεως.

Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Μιλάνου, ὁ E. Dalmasso διαβλέπει «μιαν νέαν κοινωνικὴν τάξιν, διακατεχομένην ἀπὸ τὸ συναισθημα ὅτι ἀνήκει εἰς μιαν ἐνδεδειγμένην ἀστικήν μονάδα, διαγύσασιν τρόπον ζωῆς ἀπεστερημένον τῆς ἐπαρχιακῆς ἰδιουργημίας, καὶ εὐθυστραμμένην πρὸς τὰς ἐπιτάγας μίξις καταναλωτικῆς κοινωνίας, ἡ ὅποια κατεῦθενται ὑπὸ τοῦ Μιλάνου». Ὁ Guy Burgel σημειώνει ὅτι τὸν πληθυσμὸν τῶν Ἀθῶνδν χαρακτηρίζει «ἡ ἔκτασις καὶ ἡ διασπορά τῶν μεσαιοῶν τάξεων», αἱ ὅποια δὲν καθορίζονται τόσοσιν ἀπὸ τὴν ὁμοιότητα τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῶν ὄσων ἀπὸ «τὸ κοινὸν ἰδανικὸν τῆς ἐξασφαλίσεως καταναλωτικῆς ἰκανότητος».

Αἱ διαιπιστώσεις αὐταὶ εἶναι οὐσιώδεις διὰ τὴν κατανόησιν τῆς σημαίνοντες πραγματικότητας τῶν ἀστικῶν κέντρων. Παρήλθεν ἡ ἐποχὴ τῶν μετρίων ἀστικῶν συμπεκνώσεων, αἱ ὅποια ἐτροφοδοτοῦντο ἀπὸ ἀγροτικὴν εἰσροὴν περιορισμένης ἄκτινος, ἡ ὅποια θὰ ἤδυνάτο ἐπὶ πλέον νὰ θεωρηθῆ ὡς παράγον ἀρμονικῆς ἐξισορροπήσεως μετὰ τῆς πόλεως καὶ τῆς ὑπαίθρου. Τὰ ἀσθηρὰς περιουσιμὰ πλάσιμα διεργάσαντο, καὶ εὐρισκόμεθα πλέον πρὸ μίξις καθολικῆς κινήσεως

ἡ ὅποια, ἐντὸς τῶν ὀρίων ἐκάστου κράτους, ἄγει τοὺς πληθυσμοὺς μὲ εὐνοουμένον περιοχὸν πρὸς ὀρισμένης ἀστικοποιήμενης περιφέρειας, αἰτίνας θεωροῦνται ὡς «γῆ τῆς ἐπαγγελίας». Καὶ ἂν τὸ Μιλάνο δὲν ἀπολύτῃ τὸ προνομίον νὰ ἐπωφελεῖται ἀποκλειστικῶς αὐτὸ ἐκ τῆς ὑψισταμένης ἑλληεινῶσιν Ἰσπορροπίας μετὰ τῶν Ἰταλικῶν Βορρὰ καὶ τοῦ Ἰταλικῶ Νότου, δὲν παύει ἐν τούτοις νὰ «νοτιοποιεῖται» ὁσημέραι μὲ ταχὺτατον ρυθμὸν, ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ 1957. Ὅσον ἀφορᾷ ἐξ ἄλλου εἰς τὴν διογκώσιν τοῦ ἀθηναϊκοῦ πολεοδομικοῦ συγκροτήματος, τὸ ὅποιον ἤδη συγκεντρώνει τὸ ἐν τέταρτον περὶπου τὸ ὅλου πληθυσμὸν τῆς Ἑλλάδος, αὐτὴ ὀφείλεται εἰς τὴν σημαντικὴν δημογραφικὴν ἀναστάσιμην τὴν προκλήθεισαν ἀρχικῶς μὲν ὑπὸ τῆς μαζικῆς ἐπιτροπῆς Ἑλλάθιον εἰς τὴν Ἑθνητικὴν Γῆν, καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐνεκα τῆς ἀποδιαιρθρώσεως τῆς ἀγροτικῆς κοινωνίας.

Εἶναι εὐνόητον ὅτι αἱ πόλεις αὐταὶ, αἱ ὅποια ὑπέστησαν τοιαύτης κλίμακος εἰσροὴν πληθυσμῶν, ἀποστεροῦνται τῶν βασικῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων τῶν καὶ ἐμβάλλουν εἰς ἀμηχανίαν, ἀλλὰ καὶ προκαλοῦν σύγχρονος τὸ ζήτηρον ἐνδιαφέρον τοῦ γεωγράφου, βοθῆρον ὅτι τὰ φαινόμενα τῆς διογκώσεως τῶν πόλεων τεινῶν νὰ ταυτίζονται πρὸς τὰ φαινόμενα τὰ ὅποια ἐξετάζει ἡ ἀνθρωπογεωγραφία καθόλου. Ὁ E. Dalmasso, ὁ ὅποιος σχεδὸν δικαιολογεῖται διότι δίδει εἰς τὴν πολυστασίαν πραγματείαν του «ποῖαν τινα παραδοσιακὴν δομὴν», ἀκόλουθεῖ εἰς τὴν πραγματικότητά αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν τὴν πορείαν τῶν φαινομένων, περιγράφων ἐπιτυχῶς «τὴν εὐρείαν ἀστικήν περιφέρειαν» ἡ ὅποια ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ Μιλάνου ἐπὶ τοῦ τεμαχίου τοῦ ὑψητέδου τοῦ ἐκτεινομένου μετὰ τῶν ποταμῶν Τεσσίνου καὶ Ἄντα. Ὁ Guy Burgel, «ατλαντευόμενος» μετὰ τῶν «τῶν κόσμου τῶν ἐντυπώσεων... καὶ τοῦ κόσμου τῶν στατιστικῶν στοιχείων», ἐπέλεξε τὴν ἀποφυγὴν τοῦ διλήμματος παρουσιάζων τὰ συμπεράσματα μίξις περιορισμένης ἐκτάσεως ἐρεύνης «ἀναμφισβήτητος κοινωνιολογικῆς», ὡς πρὸς τὴν μεθοδολογίαν τῆς, ἡ ὅποια ὁμως προβάλει γεωγραφικὰ συμπεράσματα, καταδεικνύουσα δὲ μίξις τῶν ἐναλλασσομένων μετακινήσεων καὶ τῶν μεταναστευτικῶν ρευμάτων τοῦ πληθυσμοῦ, τὴν ἐσωτερικὴν διάρρηξιν τοῦ ἀθηναϊκοῦ πολεοδομικοῦ συγκροτήματος καὶ τὰς σχέσεις του πρὸς τὸν ἐθνικὸν χῶρον.

Εἶναι ἄδύνατον νὰ ἐπεκταθῆμεν ἐδῶ ἀναλύσεως ὅλας τὰς λεπτομέρειας τῶν ἐξαιρέτων τούτων ἐργασίων. Θὰ περιορισθῶμεν νὰ καταδείξωμεν μόνον πῶς ὁ γεωγράφος ποιότητος γνωρίζει νὰ μὴ χάνῃ τὸν προσανατολισμὸν τῶν ἐνόητων τῶν νέων ὀρίωντων, πρὸ τῶν ὁποίων ἀναγκαστικὸς τὸν θέτει ἡ βαναυσὸς μεγέθυνσις τῶν γεωγραφικῶν σκηνικῶν καὶ διακόσμων. Ὅσονόητος ἐλάχιστος κατανοηταὶ